

Licht kind een zware klus

Crècheleidster 'boxt' op tegen hoge geestelijke en lichamelijke belasting

ISN 32608

Ilse Urlings

Tinka van Vuuren

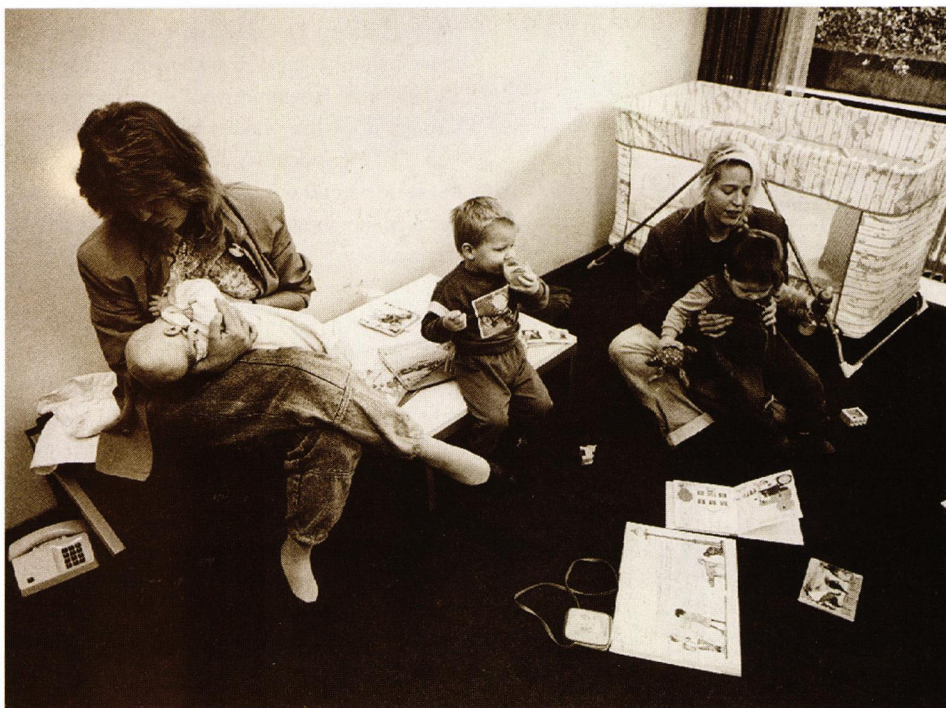
In bed, uit bed. In de box, uit de box.

Van de grond op de aankleedtafel en terug. De dagelijkse verzorging van een baby of peuter trekt een zware wissel op het lichaam. Laat staan op dat van de crècheleidster. Want zij tilt niet één kind per dag meerdere keren uit bed, op de kleedtafel en in de box. Zij pampert veel meer baby's en peuters per dag. En dan is er nog een probleem: de werkdruk.

Daarover klaagt meer dan de helft van de leidsters. Inmiddels staat de kinderopvangster in de belangstelling bij onderzoekers. Die proberen het crèchewerk zo licht mogelijk te maken.

Maar heeft dat werk resultaat?

In 1992 voerde TNO een inventarisatie uit naar knelpunten en oplossingen op het gebied van tillen in de kinderopvang (Urlings & Vink, 1993). Uit deze inventarisatie onder 165 leidsters kwam de aankleedtafel als grootste knelpunt naar voren. 54% ervaaarde het tillen van kinderen hierop als grootste knelpunt. Verder liet het onderzoek zien dat zo'n 50% van de leidsters het zwaar tot erg zwaar vinden om peuters in en uit bedjes te tillen. Dat gold voor 55% van de leidsters in de babygroep. Ook wees deze studie uit dat 39% van de leidsters uit de babygroep en 24% van de leidsters uit de verticale groep (baby's en peuters samen) het

Geen tijd om uit te rusten.

in en uit de box tillen van kinderen zwaar tot erg zwaar vond. Volgens deze inventarisatie had 61% van de leidsters in het jaar voorafgaand aan het onderzoek klachten van de rug gehad.

Inmiddels zijn een aantal jaren verstreken. De nodige aandacht is geschonken aan het belang van ergonomisch meubilair om gezondheidsklachten bij de leidsters. Zo heeft het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een brochure uitgebracht waarin de belangrijkste knelpunten en oplossingen op dit terrein in kaart zijn gebracht. De vraag is of de situatie voor leidsters in de kinderopvang wat hun lichamelijke belasting betreft inmiddels is verbeterd. En hoe is het gesteld met de geestelijke belasting van de leidsters? En wat zijn volgens de leidinggevendenden in de kinderopvang de belangrijkste knelpunten in hun organisatie? Naar beide laatste aspecten is tot nu toe weinig onderzoek gedaan. In een bliksemenquête die TNO Preventie en Gezondheid vorig jaar op de Kindvak heeft gehouden zijn deze onderwerpen onderzocht. Dit door middel van twee zeer korte vragenlijsten (1 pagina); een voor leidsters en een voor managers in de kinderopvang. In beide vragenlijsten is ge-

vraagd naar de belangrijkste knelpunten en oplossingen in het werk.

In totaal vulden 353 leidsters (waaronder 2 mannen) en 113 managers de vragenlijst in (de beurs is door ongeveer 6000 mensen bezocht). Van de leidsters werkten er 80 in een babygroep, 146 in een peutergroep en 127 in een verticale groep. De managers waren vooral directeuren, coördinatoren, (afdelings-)hoofden of hoofdleidster. Ruim de helft van de leidsters was jonger dan 30 jaar; 24% was tussen de 30 en 40 jaar oud en 22% was ouder dan 40 jaar.

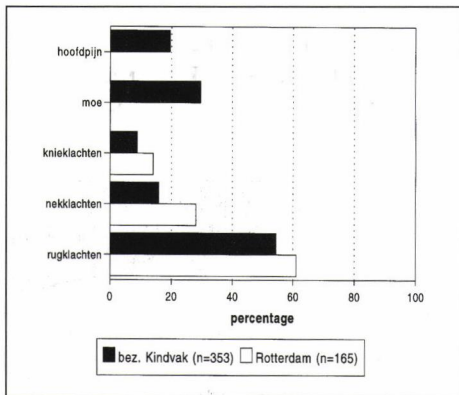
GEZONDHEIDSKLACHTEN

Aan de leidsters is gevraagd of ze in het afgelopen jaar last hadden van rug, nek, knieën, of van hoofdpijn en moeheid (figuur 1).

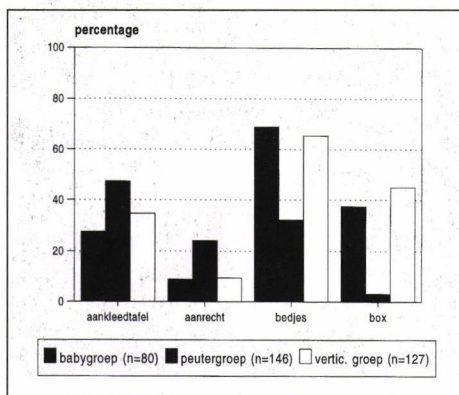
Van de leidsters had 54,4% in het afgelopen jaar klachten aan de rug gehad. Dit gemiddelde ligt iets lager dan het voorgaande onderzoek (61%). Ook het aantal leidsters met knie- en neklachten ligt volgens de resultaten uit de Kindvak-enquête lager dan de uitkomsten van de eerdere inventarisatie (9% vs 14% respectievelijk 16% vs 28%). De verschillen kunnen erop wijzen dat inmiddels de situatie voor de

foto: Chris Pennarts

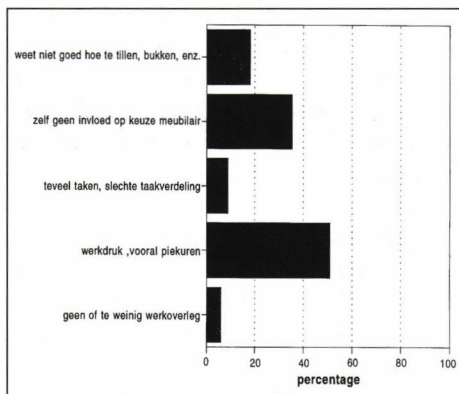
Figuur 1. Percentage leidsters met gezondheidsklachten (n=353)

Figuur 2. Percentage leidsters dat de werkhoogte verkeerd vindt (n=353)

Figuur 3. Percentage leidsters dat knelpunt in werk belangrijk vindt (n=353)

leidsters wat verbeterd is. Wat echter ook kan meespelen is dat de bezoekers van een beurs een vrij selecte groep vormen. In elk geval zijn zij niet gehinderd door zodanige rugklachten of andere klachten dat ze niet in staat waren te komen. De cijfers kunnen hierdoor een wat geflatteerd beeld geven van de werkelijkheid. Niettemin betreft het aantal dat last had van de rug nog altijd meer dan de helft van de leidsters die de vragenlijst ingevuld hadden. De fysieke belasting van leidsters in de kinderopvang blijkt dus nog steeds een probleem. Dit on-

danks alle aandacht die aan dit onderwerp is geschonken.

KNELPUNTEN

Naast de vraag naar gezondheidsklachten zijn ook vragen gesteld over mogelijke oorzaken van lichamelijke en geestelijke belasting bij de leidsters. Oorzaken kunnen gelegen zijn in het meubilair en in de taken van de leidsters. Rugklachten kunnen bijvoorbeeld veroorzaakt worden door een verkeerde manier van werken. Dat kan enerzijds te maken hebben met verkeerde werkhoogten van het meubilair, anderzijds met mogelijk verkeerde houdingen en bewegingen.

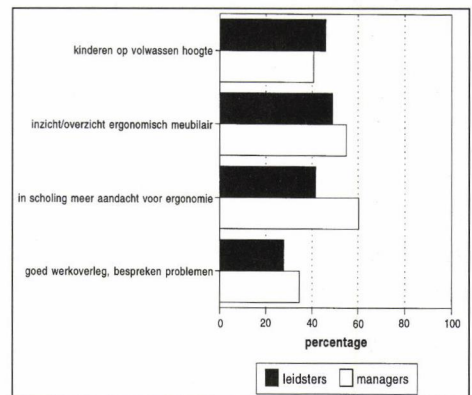
Het grootste knelpunt in de ogen van de leidsters vormen de bedjes (figuur 2). De enquête laat hierin grote significante verschillen zien tussen de type groepen. Van de leidsters uit babygroepen vindt 69% de bedjes een knelpunt, evenals 65% in de verticale groepen, terwijl dat in de peutergroep voor 32% van de leidsters een probleem is. Het is aannemelijk dat het hoge percentage in de verticale groep vooral bepaald wordt door het feit dat er baby's in die groep zijn, en baby's per definitie altijd getild moeten worden.

Uit de enquête blijkt de aankleedtafel voor 38% van de leidsters een verkeerde werkhoogte te hebben. Opvallend is dat dit probleem vooral speelt in de peutergroepen. Hier meldt 47,3% van de leidsters dit als knelpunt, tegen 35% van de leidsters in verticale groepen en 28% van leidsters in babygroepen. Een verklaring voor dat verschil kan zijn dat peuters zwaarder zijn dan baby's en er misschien geen of weinig gebruik gemaakt wordt van trapjes om de kinderen zelf op het aankleedkussen te laten klimmen.

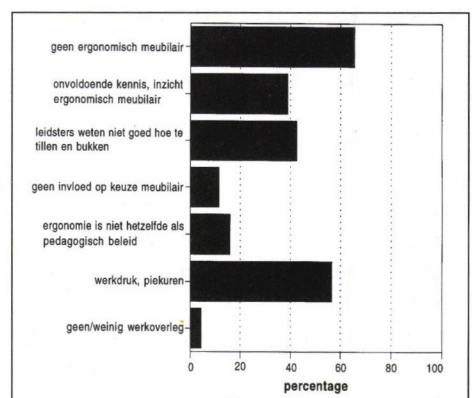
De box blijkt voor 45% van de leidsters in de verticale groepen een knelpunt te vormen, tegenover 38% van de leidsters in de babygroep en slechts 2% in de peutergroep. Begrijpelijk, want de box wordt in de peutergroep niet of nauwelijks gebruikt.

Ter vergelijking enige cijfers uit de eerdere inventarisatie (Urlings & Vink, 1993). Uit dat onderzoek kwam de aankleedtafel als grootste knelpunt naar voren, daarna de bedjes en vervolgens de box. Van de leidsters vond zo'n 54% het tillen op en af de aankleedtafel zwaar. Bijna 50% van alle leidsters en 55% van de leidsters in de babygroep vond het zwaar om kinderen in en uit hun bedjes te tillen en 39% van de leidsters uit de babygroep en 24% van de leidsters uit de verticale groep vond het in en uit de box tillen van kinderen zwaar. Vergelijken met het eerdere onderzoek duiden de ge-

Figuur 4. Percentage leidsters (n=353) en managers (n=113) dat voor een bepaalde oplossing is

Figuur 5. Percentage managers dat knelpunt in hun organisatie belangrijk vindt (n=113)

gevens van de enquête er op dat er nog steeds veel knelpunten met betrekking tot de lichamelijke belasting aanwezig zijn voor de leidsters in de kinderopvang. De situatie is ten opzichte van 4 jaar geleden kennelijk niet verbeterd.

Verder is nog gevraagd naar mogelijke knelpunten in het werk die kunnen leiden tot lichamelijke of geestelijke belasting bij de leidsters (figuur 3).

In volgorde worden de volgende knelpunten door leidsters ervaren:

- werkdruk, is genoemd door 52% van de leidsters;
- geen invloed op keuze van meubilair, zegt 35% van de leidsters;
- niet goed weten hoe ze het beste kunnen tillen, bukken enzovoort, aldus 18% van de leidsters;
- te veel taken (9%) of het ontbreken van werkoverleg (6%) zijn nauwelijks als knelpunt genoemd.

Opvallend is het hoge aantal leidsters dat werkdruk een knelpunt vindt op het werk. Werkdruk is van invloed op het psychisch welzijn, maar heeft ook invloed op de lichamelijke belasting. Er is dan meestal ook geen tijd om even uit te rusten en te herstellen. Behalve de hoge li-

CIJFERS

De kinderopvang in Nederland groeit stevig. En daarmee het aantal personeelsleden dat full/parttime de 0- tot 4-jarigen opvangt. Werkten in 1993 in ons land 26 400 crèche-leid(st)ers in loondienst, in 1994 was dat aantal toegenomen met 1000 leid(st)ers tot 27 400. Overigens zijn boven- én onderstaande cijfers een schatting. Of liever gezegd: onderschatting. Dit omdat de registratie niet volledig is.

Deelnemende kinderen in:	1993	1994
Hele-dagverblijven:	63 900	71 400
Halve-dagverblijven:	5 000	5 400
Bedrijfscreches:	4 800	5 100
Peuterspeelzalen:	197 500	200 600

Bron: CBS Statistisch Jaarboek 1996

chamelijke belasting van de leidsters lijkt dus ook de geestelijke belasting van de leidsters in de kinderopvang voor verbetering vatbaar.

OPLOSSINGEN

Aan welke oplossingen geven de leidsters hun voorkeur (figuur 4)? Ongeveer de helft van de leidsters vindt dat er meer inzicht en overzicht moet komen over ergonomisch meubilair om zo goed te kunnen beslissen bij de aanschaf. Bijna de helft van de leidsters vindt het op volwassen hoogte brengen van tafels en (instelbare) stoelen een goede oplossing. Meer aandacht besteden aan ergonomie in de opleiding en/of bijscholing van leidsters wordt door 42% van de leidsters als een oplossing gezien. Werkoverleg vormde eigenlijk geen probleem (minder dan 10% noemt het als een knelpunt), maar wordt toch nog door 28% van de leidsters genoemd als een te verbeteren mogelijkheid.

MANAGER

Naast de leidsters in de kinderopvang, zijn ook 113 managers op de Kindvak gevraagd naar hun mening over knelpunten in hun organisatie en mogelijke oplossingen daarvoor. Als we kijken naar wat de managers belangrijke knelpunten vinden, valt op dat het ontbreken van ergonomisch meubilair door tweederde van de managers als belangrijkste knelpunt wordt gezien (figuur 5).

Ergonomisch meubilair blijkt dus veelvuldig te ontbreken, hoewel slechts 12% van de managers het gebrek aan invloed op de keuze van het meubilair een knelpunt vindt. Dit hangt mogelijk samen met het gegeven dat bijna 40% van de managers vinden dat ze onvoldoende kennis en inzicht hebben in ergonomisch meubilair.

Daarna is werkdruk het belangrijkste knel-

punt. Ruim de helft van de managers vindt dat er in hun organisatie teveel werkdruk is. Ook vinden zij dat het schort aan inzicht hoe het beste getild en gebukt kan worden in het werk.

Het wel eens geopperde conflict tussen ergonomie voor de leidsters en het pedagogisch beleid blijkt niet of nauwelijks te bestaan volgens de managers. Werkoverleg blijkt evenmin een probleem te zijn.

In vergelijking met de leidsters ervaren de leidinggevendenden in nog sterkere mate dat werkdruk en piekuren een belangrijk knelpunt vormen. Van de managers vindt 57% werkdruk een probleem in hun organisatie tegen 52% van de leidsters. Het gebrek aan invloed op de keuze van meubilair lag uiteraard onder de leidsters beduidend hoger, daar vindt ruim ééndertigde dit een probleem. Managers schatten negatiever in of de leidsters goed weten hoe ze het beste kunnen tillen, bukken enzovoort; 43% van de managers vindt dat de leidsters niet goed weten hoe ze moeten tillen en bukken, tegen bijna éénvijfde van de leidsters.

Ten aanzien van de genoemde oplossingen zijn er niet zo veel verschillen tussen de leidinggevendenden en de leidsters. Eveneens ongeveer de helft van de managers vindt dat er meer inzicht en overzicht moet komen over ergonomisch meubilair en ziet het op volwassen hoogte brengen van tafels en (instelbare) stoelen als een goede oplossing. Alleen wat het aandacht besteden aan ergonomie in de opleiding en/of bijscholing van leidsters wordt door een beduidend groter aantal managers als een oplossing gezien dan door de leidsters (60% van de managers tegen 42% van de leidsters). Werkoverleg werd door nog minder managers als een probleem gezien dan door leidsters (4,4%), maar een groter aantal ziet het als een mogelijkheid om de organisatie te verbeteren

(35% van de managers tegen 28% van de leidsters). Verder zijn nog twee andere mogelijkheden voorgesteld aan de managers, namelijk een andere taakinhoud voor de leidsters of werken met assistent-leidsters. Beide mogelijkheden vinden de managers nauwelijks interessant (4,3% respectievelijk 13,4%).

CONCLUSIE

1. De lichamelijke belasting is ten opzichte van 1993 niet of nauwelijks verbeterd. Het tweede onderzoek lijkt te wijzen op een daling van de rug- en andere klachten, maar wordt mogelijk veroorzaakt door selectie (gezonde(re) leidsters bezochten de beurs). Niettemin heeft nog steeds meer dan de helft gezondheidsklachten. In de voorzienings sfeer (meubels) is kennelijk ook nagenoeg niets veranderd, zij het dat het hoofdprobleem iets meer bij de bedjes is komen te liggen in plaats van bij de aankleedtafel.

2. Er kan gesproken worden van een hoge geestelijke belasting in de kinderopvang. Werkdruk is voor ruim de helft van zowel de leidsters als door management erkent als een belangrijk knelpunt.

3. Over het algemeen gesproken wijkt de mening van de leidinggevendenden in de kinderopvang niet veel af van de mening van de leidsters ten aanzien van de ervaren knelpunten en mogelijke oplossingen daarvoor. Ook zij signaleren dat er vele knelpunten in het werken in de kinderopvang zijn die de lichamelijke en geestelijke belasting van de leidsters in de knel komt. Ten aanzien van de mogelijkheden om dit te verbeteren meent een grote groep onder hen dat hun kennis en de kennis van de leidsters te kort schiet om de lichamelijke belasting te verminderen.

De eindconclusie luidt dan ook dat in de kinderopvang meer aandacht besteed moet worden aan het oplossen van de belasting van leidsters, zowel de lichamelijke als de geestelijke belasting. Enerzijds moet daartoe meer concrete en gerichte informatie komen over ergonomisch meubilair en de aanpak van werkdruk, anderzijds dient in de opleiding dan wel bijscholing van leidsters meer aandacht besteed te worden aan beide aspecten.

Drs. Ilse Urlings en Tinka van Vuuren

- NIA TNO, Amsterdam.